

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Wijnpers te Leuven

Vanessa Vander Ginst
Maarten Smeets

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Wijnpers te Leuven

**Vanessa Vander Ginst
Maarten Smeets**

**Kessel-Lo, 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Wijnpers te Leuven

Initiatiefnemers:	Provincie Vlaams Brabant
Projectleiding:	Maarten Smeets
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p.1
Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	p.2
1.1 Beschrijvend gedeelte	p.2
1.1.1 Administratieve gegevens	p.2
1.1.2 Archeologische voorkennis	p.4
1.1.3 Onderzoeksopdracht	p.4
1.1.4 Beschrijving geplande werken	p.5
1.1.5 Werkwijze	p.8
1.2 Assessmentrapport	p.10
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	p.10
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	p.15
1.2.2.1 Historische context van Leuven	p.15
1.2.2.1.1 De ijzertijd en Romeinse periode	p.15
1.2.2.1.2 De vroege en volle middeleeuwen	p.16
1.2.2.1.3 De late middeleeuwen en nieuwe tijd	p.19
1.2.2.2 Het projectgebied en haar omgeving	p.23
1.2.2.3 Cartografische gegevens	p.20
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	p.27
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p.30
1.2.5 Synthese	p.30
1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek	p.31
1.2.7 Samenvatting voor een niet gespecialiseerd publiek	p.31
Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen	p.32
2.1 Administratieve gegevens	p.32
2.2 Gemotiveerd advies	p.32
2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	p.33
2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p.33
2.3.2 Onderzoeksmethode	p.35
2.3.3 Onderzoekstechnieken	p.36
2.3.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	p.37
Bibliografie	p.38

en helt af naar het zuidoosten toe, in de richting van het NO-ZW-georiënteerde stromingsgebied van de Dijle, de Voer en de Vunt.

Recente archeologische (voor)onderzoeken in de nabijheid van het projectgebied wijzen op het belang van de omgeving. Volgens de gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied namelijk een aantal gekende archeologische vindplaatsen aanwezig. Het projectgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone, namelijk de middeleeuwse stadskern van Leuven, tussen de tweede stadsomwalling en de eerste stadsomwalling van Leuven.

Op nabijgelegen Keizersberg bevinden zich restanten van de vroeg 13de-eeuwse grafelijke burcht en een oudere commanderij. Hier werden ook resten van de tweede stadsomwalling aangetroffen en oudere sporen en vondsten uit de metaaltijden en de Romeinse periode.

Ten zuidoosten van het huidige projectgebied werd in 2016 een vlakdekkende opgraving uitgevoerd waarbij restanten werden aangetroffen van de eerste wijnkelder uit 1418. De iets jongere sporen kunnen gelinkt worden aan verbouwingen van dat gebouw tot aan de bouw van het huidige gebouw (1551).

Nog in de buurt werden tijdens een noodopgraving op een perceelgrens een grachtje aangetroffen met in de vulling laatmiddeleeuws schervenmateriaal en een concentratie lederafval (CAI-locatie 150206). Tijdens dezelfde noodopgraving zijn enkele laatmiddeleeuwse lagen aangetroffen en 3 putten, waarschijnlijk leerlooiersputten (CAI 150205). Tevens werd een 16de-eeuwse afval of beerput gevonden.

Het projectgebied bevindt zich in een potentieel interessante zone voor het aantreffen van archeologische waarden.

De stedenbouwkundige aanvraag betreft de bouw van een nieuw serregebouw in functie van de opleidingen aan de tuinbouwschool. De oppervlakte van de serre beslaat ca. 1695 m².

De serre komt op een afhellend terrein te staan. Hiertoe moet bij de bouw ongeveer de helft van het in totaal 31 m lange terrein afgegraven worden en de andere helft opgehoogd.

De werkzaamheden omvatten het afgraven van de teelaarde over de hele oppervlakte. Vervolgens wordt de helft van het terrein dieper afgegraven, deze afgegraven grond wordt gerecupereerd bij de ophoging van het lagergelegen deel van het terrein. Om zettingen te vermijden worden grindkernen voorzien in de aangevulde zone. Het gebouw wordt gefundeerd op een betonplaat.

Aangezien deze bouwwijze, het afgraven van teelaarde en het plaatselijk verdiepen, een bedreiging vormt voor eventuele aanwezige archeologische waarden op het terrein, dient een archeologisch vervolgonderzoek uitgevoerd te worden. Omwille van de tijdsdruk op het dossier wat betreft aanvraag van de bouwvergunning wordt gekozen voor een programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem¹.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

¹ Zoals omschreven in het Erfgoeddecreet 2013, 5.4.7 "Procedure bij de onmogelijkheid of de onwenselijkheid om voorafgaand aan het aanvragen van de vergunning een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren".

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- De onderzoeksmethode beslaat de oppervlakte van 1695 m², zoals die is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (fig. 2.2). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

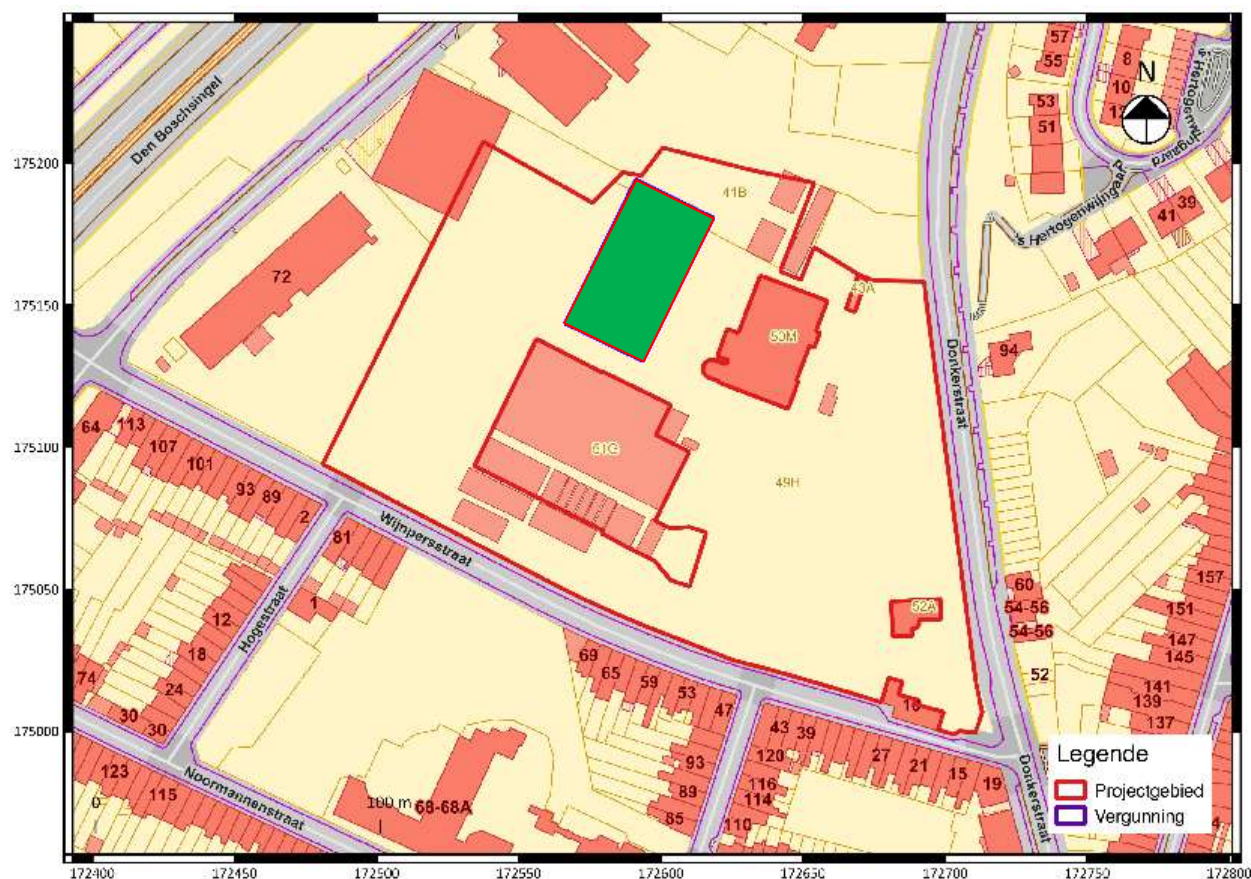

Fig. 2.2: Kadasterplan met inkleuring (groen) van de zone voor uitgesteld vooronderzoek (©CADGIS).

2.3.2 Onderzoeksmethode

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel/of niet uitvoeren van deze onderzoeken, worden gebaseerd op de volgende vier criteria:

- 1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijk bodemonderzoek	Nee	Er wordt binnen het projectgebied geen specifieke bodemkundige situatie verwacht die het graven van landschappelijke profielputten noodzakelijk maakt. Het uitgevoerde bureauonderzoek heeft geen verwachting gecreëerd voor het aantreffen van een prehistorische artefactensite
Geofysisch onderzoek	Nee	Het is niet nuttig om deze methode toe te passen. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens met betrekking tot de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Deze methode is vooral nuttig op terreinen waar ondergrondse lineaire bodemsporen en (muurwerk)constructies met hoge graad van zekerheid worden verwacht op basis van het bureauonderzoek, wat hier niet het geval is.
Veldkartering	Nee	Het is onmogelijk om deze onderzoeksmethode toe te passen, aangezien uit de bodembedekkingskaart en de luchtfoto's blijkt dat het terrein is begroeid (geen geploegd akkerland aanwezig).

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Waarderend archeologisch		

booronderzoek		
Proefputten in functie van steentijd artefactensites		
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is mogelijk om deze methode toe te passen op het terrein. Een proefsleuvenonderzoek laat toe inzicht te krijgen in de verstoringsgraad van het bodemarchief en de bewaringstoestand van eventueel aanwezige archeologische waarden en biedt een beter ruimtelijk inzicht dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Omwille daarvan, en de verwachting dat er geen complexe verticale strategie aanwezig is, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. De resultaten van het onderzoek kunnen een antwoord verschaffen op de gestelde onderzoeksvragen: - <i>Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?</i> - <i>Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?</i> - <i>Is er een relatie met de aangetroffen sites binnen een straal van 1km rond het projectgebied?</i> - <i>Wat is de aard en de datering van de aanwezige archeologische sporen?</i> - <i>Is verder archeologisch onderzoek nodig?</i>

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen zijn beantwoord.

2.3.3 Onderzoekstechnieken

Proefsleuvenonderzoek: techniek en motivatie

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk hoofdstuk 8.6.

Omwille van de praktische reden zoals het evenwijdig werken aan de langste perceelsgrens wordt geadviseerd voor de aanleg van 2 sleuven met een NO-ZW oriëntatie (fig. 2.3). Omwille van praktische aspecten zoals snelheid en efficiëntie wordt geadviseerd voor 2 m brede, parallelle proefsleuven met een tussenafstand die niet meer dan 15 m van middenpunt tot middenpunt bedraagt. De sleuven worden aangelegd tot op alle archeologisch relevante vlakken. De dekkingsgraad van 12,5 % volgens conventies wordt conform de Code Goede Praktijk opgesplitst in 10 % sleuven en 2,5 % kijkvensters.

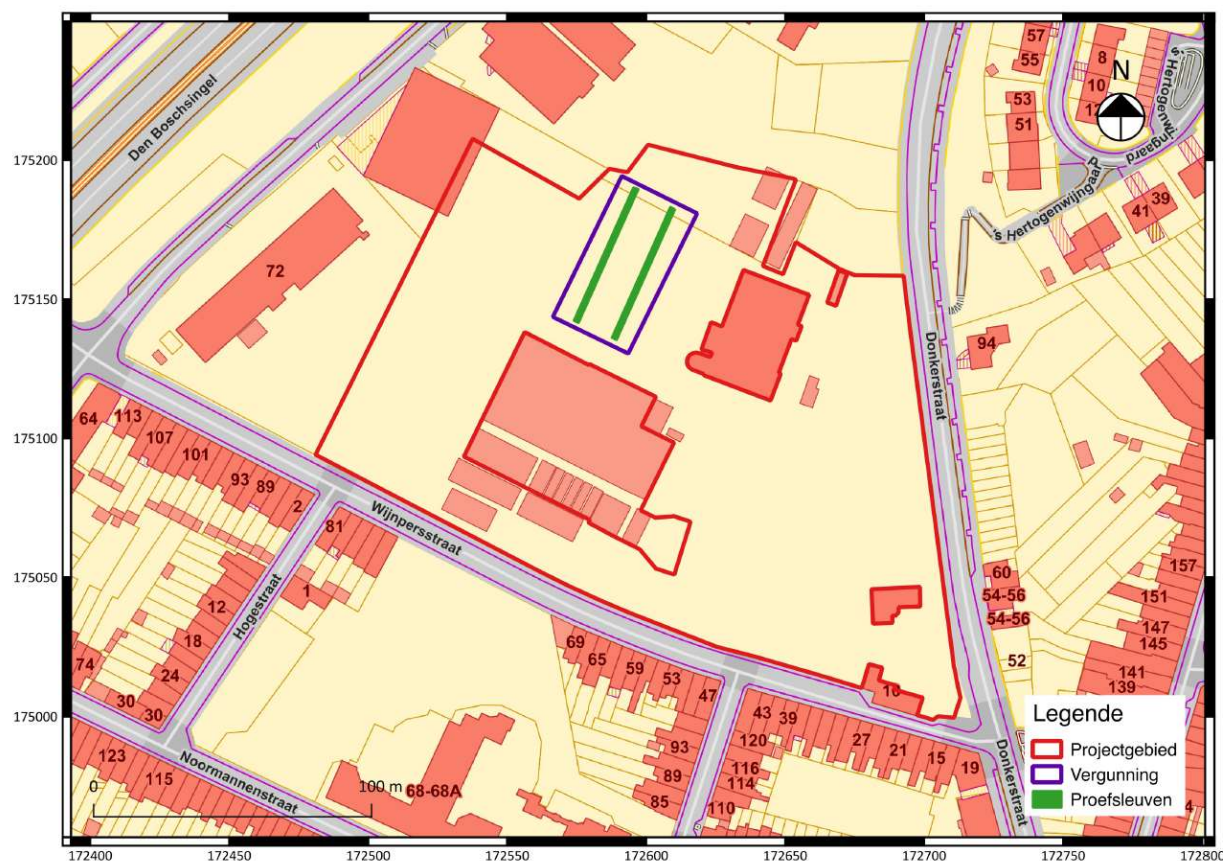

Fig. 2.3: Sleuvenplan met aanduiding van de proefsleuven in groen (geprojecteerd op de kadasterkaart).

2.3.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.

Bibliografie

Websites (geraadpleegd op 16-12-2016)

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/206580>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125397>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125389>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/100958>

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

<https://www.google.be/maps>

Literatuur:

BAEYENS L. 1959: Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Leuven 89E. I.W.O.N.L.

LEMAIRE R.M., GENICOT L.F. E.A. 1971: Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen. Architectuur. deel 1. Provincie Brabant. Arrondissement Leuven, Luik.

LODEWIJCKX, M. & MEIRSMAN, E. 2010: Archeologisch proefsleuvenonderzoek op de locatie van de voormalige kerk en kloostertuin van het Kartuizerklooster te Leuven

PROVOOST A. (RED.) 1982: Het bodemarchief van Oost-Brabant, Leuven.

Steenhoudt M. en Smeets M. 2016: Archeo-rapport 360. Het archeologisch onderzoek aan de Wijnpersstraat 10 te Leuven , Kessel-Lo.

VAN BUYTEN E.A. (RED.) 1975: Leuven een stad die groeit. Een gemeenschap bouwt aan haar milieu (tentoonstellingscatalogus), Leuven.

VANDEKERCHOVE V. (RED.) 1996: De archeologische afdeling van het Stedelijke Museum (Vander Kelden- Mertens), Leuven.

VAN EVEN E. 2001 (facsimile): Louvain dans le passé et dans le présent; Leuven.

VAN UYTVEN R. 1980: Leuven "De beste stad van Brabant". Deel 1: De geschiedenis van het stadsgewest Leuven tot omstreeks 1600. Arca Lovaniensis, Leuven.

